

Efter specialisters vurdering er professor Vaughans bøger om de to første burgunderhertuger af slægten Valois af en sådan kvalitet, at de tegner til i lang tid at blive standardværker om emnet. Man tør håbe, at det må lykkes forfatteren at realisere sin plan om også at behandle Burgunds historie under Philip den Gode og Karl den Dristige.

ESBEN ALBRECHTSEN

HENRYK SAMSONOWICZ: Untersuchungen über das Danziger Bürgerkapital in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Abhandlungen zur Handels- und Sozialgeschichte, Band VIII, herausgegeben im Auftrag des Hansischen Geschichtsvereins. Weimar, Verlag Hermann Böhlau Nachfolger, 1969. 154 s. 15,50 Mark.

Med den foreliggende oversættelse af et værk, der først udkom på polsk i Warszawa 1960, er forfatterens teser om købmandskapitalen i Danzig under en opgangstid i det 15. århundrede gjort tilgængelige på tysk i en fyldigere form, end det var muligt i et bidrag til Hansische Studien Heinrich Sproemberg zum 70. Geburtstag (Berlin 1961).

Afhandlingens anliggende er kapitalens historie i slutningen af den periode, som i marxistisk begreb hedder feudalismen. »Ziel dieser Arbeit ist es, am Beispiel Danzigs die Zusammensetzung und den Umlauf des Bürgerkapitals im 15. Jh. zu untersuchen« (s. 7), og det drejer sig om at afveje de forskellige indkomstformer over for hinanden, handelsindtægter, indtægter fra (og spekulation i) jordrenten, fortjenester ved forskellige former for udlånsforretning o. s. v. – tillige at bedømme, i hvilken udstrækning sådanne indtægter igen er sat i omløb på forskellig måde.

Væsentlige dele af afhandlingen er udformet som et undersøgelsesprogram, hvor det med eksempler er angivet, hvad materialet fra Danzig må formodes at kunne vise ved fortsat undersøgelse. Det gælder ikke mindst kapitlet *Analyse des Reingewinns* (s. 119–138), der gennemgår sammensætningen af nogle danzigske formuer på grundlag af bevarede testamenter, sammenligner med andre kendte hantsatiske formuer og netop bl. a. konkluderer, at en betydelig del af kapitalindtægterne holdtes tilbage fra fortsat omsætning. Forfatteren lægger her som overalt vægt på tillige at vise, hvor kildematerialet svigter eller forekommer uegnet for videre behandling, og han noterer negative udsagn om f. eks. så vigtigt et marxistisk spørgsmål som handelskapitalens indtrængen i de produktive erhverv. Han bemærker forekomsten af store finansfolks investering i møller, papirfabrikker, glashytter o. lign. (s. 116), men tilføjer, at dette ikke beviser, at bypatriciatet beherskede produktionen, idet der først og fremmest var tale om et kreditforhold. En karakteristisk slutning, der netop fremtræder i al foreløbighed, er (s. 137f.): »Nur die reichsten Bürger Danzigs konnten sich Einkünfte bringende Kapitalanlagen in grossem Umfang erlauben. Auch ihre Anlagen zeugen übrigens von dem noch frühen Entwicklungsstadium der Wirtschaft im 15. Jahrhundert. Es fällt auf, dass nur wenig in die gewerbliche Produktion investiert wurde. Im Prinzip herrschten Handelskapital und Wucherkapital, die Vorläufer des industriellen Kapitals, ungeschmälert«.

Kapitlet *Der Handel* (s. 26-70) skal undersøge, »wie der Handel zur Entstehung grosser Vermögen beitrug« (s. 27). I almindelighed er det vel ingen overraskende konklusion, at handelsindtægter er den ene af borgerkapitalens hovedkilder (den anden er indtægter ved kreditforretninger til meget høje renter, hvorom senere), men det fører til flere interessante påvisninger om Danzigs handel, dens organisationsformer, købmændenes specialisering på bestemte varer, spillerummet for fortjenesten i enkeltforetagender (6-30%) o. a. En opstilling illustrerer Danzigs handelsbalance i årene 1460, 1470, 1475 og 1492 (Tabel I, s. 33f.) og understreger navnlig betydningen af et stærkt opsving i korneksporten for, at balancen i 1492 i modsætning til de tre udvalgte foregående år bliver aktiv. Det er muligt, at forfatteren tillige har ret i, at tabellen dokumenterer en almindelig udvikling hen imod den aktive handelsbalance, men det må efter sagens natur være mindre sikkert. Men korneksportens betydning illustreres også på anden måde, bl. a. ved omtalen (s. 49f.) af kornhandelens organisation og dertil hørende kreditforhold.

Af kapitlet om jordrenten i byerne (s. 71-91) fremgår det som forfatterens synspunkt, der belægges med eksempler, at jordspekulation har indgået som en faktor i etableringen af store formuer i Danzig, at det enkelte grundstykkets værdi ikke alene var afhængig af dets størrelse, men også af dets beliggenhed, samt at kapitalanbringelse i jord følgelig ikke alene kan anskues som et spørgsmål om kapitalens sikring, men også om jagten efter profit. Men det fremgår klart, at kilderne på dette punkt ikke tillader bindende generelle udsagn.

Kapitlet *Wucher und Kredit* (s. 92-111) gennemgår en række typer på udlånsforretning og forsøger i enkelttilfælde at bestemme den mulige fortjeneste. Selv om der måske kan være tale om renter på omkring 30 %, synes det almindelige at være ca. 10-12%. Her er det dog indlysende, at der ikke kan sluttes generelt, og det fremgår både her og i forbindelse med handelsfortjenesterne, at disse enkelttilfælde bør udnyttes med varsomhed, selv om det er forfatterens hovedsynspunkt, at sikkerheden for 'kapitalisten' er væsentlig større ved kreditforretninger end ved handelsforetagender, hvor der hyppigere må noteres tab.

På basis af forfatterens indgående kendskab til materialet til Danzigs økonomiske og sociale historie er her i en tiltalende og velafvejet form fremlagt nogle synspunkter til overvejelse for en forskning, der efter samme eller beslægtede ideer vil fortsætte undersøgelsen af kapitaldannelse og kapitalbevægelser i det 15. århundredes hansebyer. Et tillæg med biografiske og privatøkonomiske oplysninger om en række fremtrædende borgere i Danzig (s. 139-154) supplerer de talrige eksempler, der er indskudt i fremstillingen, og her er megen nyttig underretning også for forskning, der måtte anlægge andre hovedsynspunkter end kapitalismens tidlige forekomst eller ikke-forekomst.

KAI HØRBY